

اثر بخشی گروه درمانی تحلیل رفتار متقابل بر کاهش پرخاشگری زوجین دارای همسر معتاد

The Effectiveness of Transactional Analysis Group Therapy on Decreasing Aggression in Addict Couples

تاریخ پذیرش: ۹۵/۱۱/۲۴

تاریخ دریافت: ۹۴/۷/۱۲

Javad Asadolahi, Seyed Ali Kimiaei, Seyed Mohammad Mahdi
Moshirian Farahi

جواد اسداللهی^۱، سیدعلی کیمیایی^۱، سیدمحمد مهدی مشیریان فراهی^۲

Abstract

Purpose: To investigate the effectiveness of transactional analysis group therapy on decreasing aggression in addicted couples.

Method: The design of this study was quasi-experimental with a pretest-posttest control group design. The participants included 40 addicted couples from the camp of 'Life Expectancy' in Sabzevar. They were randomly assigned into two groups. The experimental group received 8 sessions of transactional analysis group therapy while the control group was not offered any intervention. Before and after the intervention, aggression questionnaire was completed by the participants of the study.

Findings: The results of ANCOVA revealed that, in the post-test, the experimental group's aggression decreased significantly in comparison with that of the control group. The findings also confirmed that transactional analysis group therapy can reduce aggression in addicted couples.

Keywords: Transactional analysis group therapy, aggression, addict couples.

چکیده

هدف: بررسی اثربخشی گروه‌درمانی تحلیل رفتار متقابل بر کاهش پرخاشگری زوجین معتاد.

روش: شبه‌آزمایشی از نوع پیش‌آزمون-پس‌آزمون با گروه کنترل بود. نمونه شامل ۴۰ نفر از زوجین معتاد کمپ امید به زندگی شهرستان سبزوار بود که ۲۰ نفر در گروه گواه و ۲۰ نفر در گروه آزمایش گمارش شدند. اعضای گروه آزمایش ۸ جلسه گروه‌درمانی تحلیل رفتار متقابل را دریافت کردند و به اعضای گروه کنترل هیچ مداخله‌ای ارائه نشد. قبل و بعد از اجرای مداخله پرسشنامه پرخاشگری توسط گروه نمونه تکمیل شدند.

یافته‌ها: در پس‌آزمون، پرخاشگری گروه آزمایش نسبت به گروه کنترل کاهش معناداری داشته‌است. یافته‌های پژوهش مؤید این مهم است که گروه‌درمانی تحلیل رفتار متقابل باعث کاهش پرخاشگری زوجین معتاد می‌گردد.

واژه‌های کلیدی: گروه‌درمانی تحلیل رفتار متقابل، پرخاشگری، زوجین معتاد.

۱. کارشناسی ارشد مشاوره خانواده، دانشگاه فردوسی مشهد، asadolahi_javad@yahoo.com

۲. نویسنده مسئول: دانشیار دانشگاه فردوسی مشهد، kimiaee@um.ac.ir

۳. دانشجوی کارشناسی ارشد روانشناسی عمومی، دانشگاه فردوسی مشهد، moshirianfarahi@stu.um.ac.ir

مقدمه

کمتر پدیده‌ای را می‌توان یافت که همانند اعتیاد^۱ جوامع بشری را مورد تهدید قرار داده باشد. امیرخسروی و صادقی بیان می‌کنند با وجود خطرات و عوارض ناشی از اعتیاد، هر روزه بر شمار قربانیان این دام مرگبار افزوده می‌شود و مشاهده صحنه‌های هولناک آن تاکنون نتوانسته به عنوان هشدار جدی برای سایر افراد به ویژه قشر جوان جامعه تلقی شود (Amiri, Khosravi, Adabi & Sadeghi, 2009). سوء مصرف مواد آسیب‌های جدی اجتماعی، اقتصادی، سیاسی، فرهنگی و بهداشتی بر جوامع وارد می‌سازد که از آن جمله می‌توان به مواردی هم‌چون بیماری‌های جسمانی و آگیرداری مثل هپاتیت، ایدز و بیماری‌های روانی- اجتماعی و هم‌چنین ازدیاد جرائم مرتبط با اعتیاد مثل سرقت، قتل، خودسوزی، بی‌کاری، خشونت خانوادگی، کودک‌آزاری، افزایش آمار طلاق و افت تحصیلی فرزندان که والدین معتاد دارند اشاره نمود. در ایران برآوردها نشان می‌دهند حجم آسیب‌ها و صدمات ناشی از اعتیاد و هزینه مبارزه با قاچاق و مواد مخدر سالانه ۴ هزار و ۸۰۰ میلیون ریال می‌باشد (Narimani, Rajabi, 2012).

یکی از مشکلات روانشناختی که در افراد معتاد به وفور مشاهده می‌شود و فرایند درمان آن‌ها را با مشکل مواجه می‌سازد، پرخاشگری^۲ می‌باشد. خشم^۳ و پرخاشگری هیجانهای جهان‌شمولی هستند که در همه فرهنگ‌ها دیده می‌شوند و یکی از شایع‌ترین مشکلات رفتاری هستند که موجب ناراحتی و پریشانی دیگران می‌شوند و بهداشت روانی خانواده و جامعه را مختل می‌کنند. پرخاشگری رفتار منحصر به فردی نیست و به رفتارهایی که افراد انجام می‌دهند و باعث آسیب‌های عاطفی، روان‌شناختی و یا جسمانی به دیگران می‌شوند اشاره دارد. پرخاشگری از یک سو تحت عوامل موقعیتی و روان‌شناختی است و از سوی دیگر، عوامل ژنتیک و زیست‌شناختی در ایجاد و گسترش آن نقش اساسی بر عهده دارد. از این رو ارابه تعریفی دقیق و عینی از پرخاشگری دشوار است. با این وجود لاتونن در تعریف پرخاشگری بیان کرده‌اند که هدف این گونه رفتارها تخریب و آسیب‌رسانی به یک موجود زنده و اموال اوست. رفتاری که سبب بروز واکنش‌های دفاعی و اجتنابی از سوی قربانی می‌گردد (Luutonen, 2007).

بنابراین رفتار پرخاشگرانه انسان در یک سازه کلی ریشه دارد که در سطح می‌تواند به صورت خشم، خشونت، پرخاشگری جسمانی و روان‌شناختی را فراهم آورد. نتایج پژوهش بوش نشان داده است که پرخاشگری از شاخص‌های مهم پاره‌ای از اختلالات روانی مانند اختلال سلوک و اختلال فزون‌کنشی،

-
1. Addiction
  2. Aggression
  3. Anger

اختلال شخصیت ضداجتماعی و اختلال خوردن به شمار آید. همچنین پرخاشگری با شدت افسردگی، مصرف کوکائین، مصرف الکل و اقدام به خودکشی همبستگی دارد (Bush, 2009). پاره‌ای از پژوهش‌ها که توسط بری و کاشدان صورت گرفت نشان داده است که رفتار پرخاشگرانه با بیماری جسمانی مانند بیماری قلب و عروق و سردرد و تنش نیز در ارتباط است (Bree & Kashdan, 2011).

اسپرینجر و همکاران نشان دادند پرخاشگری در معنادان علاوه بر میزان شیوع بالایی که دارد، اغلب در مراحل اولیه پس از ترک و درمان شروع شده و به طور قابل ملاحظه‌ای در سازگاری با نشانه‌های ترک و پیشرفت درمان مداخله کرده و منجر به اختلال در درمان اعتیاد می‌شود. از سوی دیگر، تحقیقات طولی مختلف حاکی از این است که بروز پرخاشگری در مصرف کنندگان مواد مخدر، پیش‌بیند انگیزه پایین برای ترک و دیگر اختلالات روانی می‌باشد و در صورتی که در فرایند درمان اعتیاد به پرخاشگری توجه نشود عدم موفقیت درمانی و افت شدید سازگاری اجتماعی فرد معتاد، پیش‌بینی می‌شود (Springer et al, 2004). بنابراین با توجه به تاثیرات منفی پرخاشگری بر سلامت روانی معتادین و فرایند درمان اعتیاد، پرداختن به آن و شناسایی درمان‌های اثربخش بر کاهش آن از اهمیت بسزایی برخوردار است.

در حال حاضر دیدگاه‌های نظری متعددی با رویکرد متفاوت به دنبال کاهش پرخاشگری افراد مبتلا به اعتیاد هستند. از جمله این رویکردها می‌توان به رویکرد شناختی - رفتاری، عقلانی - هیجانی، سیستمی، نظریه انتخاب و تحلیل روابط متقابل اشاره کرد.

در میان دیدگاه‌های مختلف روان‌شناسی تحلیل رفتار متقابل از نظر عمق تئوری و کاربرد و سبب و متنوع آن بسیار برجسته می‌باشد. رویکرد تحلیل رفتار متقابل توسط اریک برن پایه‌گذاری شد و از نظر عملی یکی از اثربخش‌ترین شیوه‌های گروه درمانی دانسته شده است (Shafie Abadi & Naseri, 2010).

این روش در درمان مسائل خانوادگی و ارتباطی، مسائل والدین با نوجوانان، مشاجرات گروهی، منحرفان رفتاری، مبتلایان به الکل و مواد مخدر و بزهکاران نتایج سودمندی به همراه آورده است. تحلیل رفتار متقابل به عنوان نظریه شخصیت تصویری از ساختار روان‌شناختی انسانها به ما ارائه می‌دهند. به این منظور از یک الگوهای شخصیتی استفاده می‌کند که این الگوهای شخصیتی به ما کمک می‌کنند تا درایم انسانها چگونه عمل و رفتار می‌کنند و این که چگونه شخصیت خود را در قالب رفتارهایشان آشکار می‌سازند. ساعتچی اعتقاد دارد تحلیل رفتار متقابل همچنین نظریه‌ای برای ارتباطات فراهم می‌آورد (Saatchi, 2011).

با در نظر گرفتن مطالب فوق به نظر می‌رسد که گروه‌درمانی تحلیل رفتار متقابل بر کاهش پرخاشگری زوجین مبتلا به اعتیاد موثر می‌باشد. با این وجود تاکنون تحقیقی در داخل کشور انجام نشده

است که این موضوع را مورد بررسی قرار دهد. لذا هدف از پژوهش حاضر بررسی اثربخشی گروه‌درمانی تحلیل رفتار متقابل بر کاهش پرخاشگری زوجین مبتلا به اعتیاد می‌باشد.

روش پژوهش

این پژوهش که از حیث هدف در حیطه پژوهش‌های کاربردی قرار می‌گیرد به روش شبه آزمایشی از نوع پیش‌آزمون- پس‌آزمون با گروه کنترل طراحی و اجرا شد. در سطح توصیفی تجزیه و تحلیل داده‌ها از آماره‌های میانگین و انحراف معیار، و در سطح استنباطی از تحلیل کوواریانس (ANCOVA) استفاده شد.

جامعه، نمونه و روش نمونه‌گیری

کلیه زوجینی که در شش ماهه اول سال ۱۳۹۳ برای درمان اعتیاد به مرکز امید به زندگی شهرستان سبزوار مراجعه کرده‌اند، جامعه تحقیق حاضر را تشکیل می‌دهند. با توجه به اینکه در مطالعات آزمایشی و شبه آزمایشی حجم نمونه‌ای برابر با ۳۰ تا ۴۰ نفر پیشنهاد شده است (Faraji, 2010)، پژوهشگر نمونه‌ای به حجم ۴۰ نفر را با توجه به معیارهای شمول (دریافت تشخیص وابستگی به اعتیاد، عدم سابقه روان‌پریشی، عدم استفاده از داروی ضد روان‌پریشی و عدم استفاده از متادون در طول دوره درمانی) از بین افراد جامعه آماری انتخاب کرد. سپس از افراد به صورت شفاهی و کتبی فرم رضایت شرکت در پژوهش گرفته شد و نمونه انتخابی به صورت جایگزینی تصادفی در دو گروه قرار گرفتند، بدین ترتیب که در هر گروه تعداد ۲۰ زوج حضور داشتند. به دلیل وجود محدودیت‌های مختلف امکان استفاده از نمونه‌گیری تصادفی وجود نداشت، بنابراین در این مطالعه از شیوه نمونه‌گیری در دسترس با جایگزینی تصادفی استفاده شد.

شرکت کنندگان: از میان اعضای گروه آزمایش، ۴۵ درصد تحصیلات ابتدایی، ۳۰ درصد تحصیلات راهنمایی، ۲۰ درصد تحصیلات دبیرستان و ۵ درصد تحصیلات در سطح دیپلم داشتند. از میان اعضای گروه گواه، ۴۰ درصد تحصیلات ابتدایی، ۲۵ درصد تحصیلات راهنمایی، ۳۰ درصد تحصیلات دبیرستان و ۵ درصد تحصیلات در سطح دیپلم داشتند. میانگین سنی آزمودنی‌های گروه آزمایش ۳۰/۳۵ سال و میانگین سنی آزمودنی‌های گروه گواه ۳۲/۳۵ سال بود.

ابزار تحقیق

در این پژوهش برای دستیابی به اطلاعات مورد نیاز از پرسشنامه زیر استفاده شد:

پرسشنامه پرخاشگری باس و پری: این پرسشنامه توسط باس و پری در سال ۱۹۹۲ ساخته شده

دارای ۲۹ پرسش است. چهار عامل پرخاشگری کلامی (۵ پرسش)، پرخاشگری جسمانی (۹ پرسش)، خشم

(۷ پرسش) و خشونت (۸ پرسش) را مورد سنجش قرار می‌دهد (ثنایی، ۱۳۷۸). نتایج تحلیل روان سنجی پرسشنامه باس و پری (۱۹۹۲) نشان داده است که این پرسشنامه از همسانی درونی بالایی (۰/۸۹) برخوردار است. همچنین زیرمقیاس‌های این پرسشنامه با یکدیگر و با کل مقیاس که میان ۰/۲۵ تا ۰/۴۵ معتبر است بیان‌گر روایی مناسب این ابزار بوده است.

در پژوهش محمدی (Mohammadi, 2006) که بر روی یک نمونه ۲۰۹ نفری از دانشجویان دختر و پسر دانشگاه شیراز به طور تصادفی انتخاب شدند و اعتبار پرسشنامه پرخاشگری از سه راه و روش آلفای کرونباخ، بازآزمایی و تنصیف مورد تحلیل قرار گرفت که به ترتیب ضرایب ۰/۷۸، ۰/۸۹، ۰/۷۸ و ۰/۷۳ بدست آمد. روایی این پرسشنامه نیز از راه شاخص‌های روایی همگرا، همزمانی و تحلیل عوامل مورد بررسی قرار گرفت. روایی همگرایی پرسشنامه پرخاشگری با محاسبه ضریب همبستگی زیرمقیاس‌های این پرسشنامه با یکدیگر و با کل این پرسشنامه تأیید شد که این ضرایب میان ۰/۳۷ تا ۰/۷۸ متغیر و معنادار بودند. محمدی در پژوهشی روایی همزمان نیز با بکارگیری مقیاس آسیب روانی عمومی برآورد شد که ضریب همبستگی (۰/۳۴) میان پرسشنامه پرخاشگری آسیب روانی عمومی معنادار بود. شیوه نمره‌گذاری بر اساس مقیاس لیکرت از ۱ (کاملاً خلاف خصوصیات من است) تا ۵ (کاملاً گویای خصوصیات من است) می‌باشد. نمره سوالات ۲۴ و ۲۹ معکوس است. نمره کل عبارت است از مجموع نمرات کل سوالات و دامنه آن از ۲۹ تا ۱۴۵ است. نمره بالا نشانه پرخاشگری بیشتر است (Mohammadi, 2006).

یافته‌ها

در این قسمت اطلاعات مربوط به فراوانی، میانگین و انحراف استاندارد نتایج حاصل از اجرای پرسشنامه پرخاشگری بر روی زوجین عضو گروه گواه و آزمایش در مرحله پیش‌آزمون و پس‌آزمون ارائه می‌گردد. جدول ۱ شاخص‌های توصیفی داده‌های حاصل از اجرای پرسشنامه پرخاشگری را در مرحله پیش‌آزمون و پس‌آزمون به تفکیک گروه نشان می‌دهد.

جدول ۱: شاخص‌های توصیفی مربوط به داده‌های حاصل از اجرای پیش‌آزمون و پس‌آزمون پرخاشگری

پس‌آزمون		پیش‌آزمون		تعداد	متغیر	گروه
انحراف معیار	میانگین	انحراف معیار	میانگین			
۱۱/۱۸	۹۱/۹۰	۹/۴۱	۱۰۸/۷۰	۲۰	پرخاشگری	آزمایش
۱۲/۱۴	۱۰۷/۷۰	۱۰/۵۸	۱۰۷/۲۰	۲۰	پرخاشگری	گواه

همان‌طور که مشاهده می‌شود میانگین نمره پرخاشگری اعضای گروه آزمایش، در مرحله پس از آزمون نسبت به پیش آزمون، کاهش چشم‌گیری داشته است. این تغییر در گروه گواه مشاهده نمی‌شود. قبل از اجرای آزمون تحلیل کوواریانس، مفروضه نرمال بودن توزیع و همگنی واریانس‌های متغیر پرخاشگری و مفروضه تعامل پیش آزمون و گروه مورد بررسی قرار گرفت. مفروضه نرمال بودن توزیع متغیر پرخاشگری با استفاده از آزمون کولموگروف-اسمیرنوف بررسی شد. نتایج این آزمون در جدول ۲ گزارش شده است.

جدول ۲. آزمون کولموگروف-اسمیرنوف برای اطمینان از نرمال بودن توزیع نمرات پرخاشگری

متغیر	Z اسمیرنوف	سطح معناداری
پرخاشگری	۰/۷۹۹	۰/۶۰۲

همان‌طور که در جدول فوق نشان داده شده است، داده‌های بدست آمده از اجرای پرسشنامه پرخاشگری دارای توزیع نرمال هستند (آزمون کولموگروف-اسمیرنوف در متغیر پرخاشگری معنادار نمی‌باشد). بنابراین پیش فرض نرمال بودن توزیع داده‌ها رعایت شده است. مفروضه همگنی واریانس‌های متغیر پرخاشگری با استفاده از آزمون لون مورد بررسی قرار گرفت. نتایج این آزمون در جدول ۳ گزارش شده است.

جدول ۳. آزمون لون برای اطمینان از همگنی واریانس‌های متغیر پرخاشگری

متغیر	F	درجه آزادی ۱	درجه آزادی ۲	سطح معناداری
پرخاشگری	۲/۰۹۱	۲	۲۷	۰/۱۴۳

همان‌طور که مشاهده می‌شود نتایج نشان داد که آزمون لون در متغیر پرخاشگری معنی‌دار نمی‌باشد که نشان دهنده این است که واریانس‌ها همگن هستند. مفروضه تعامل پیش آزمون و گروه نیز با در نظر گرفتن نمره پرخاشگری در پیش آزمون به عنوان هم‌پراش در آزمون تحلیل کوواریانس مورد توجه قرار گرفت. در واقع با این کار اثر پیش آزمون بر گروه حذف می‌گردد. بنابراین آزمون تحلیل کوواریانس قابل اجراست؛ نتایج این آزمون در جدول ۴ ارائه شده است.

در تحلیل کوواریانس، تفاوت گروه‌ها در یک متغیر با کنترل یک یا چند متغیر دیگر که ممکن است بر نتایج اثر بگذارد، اندازه‌گیری می‌شود. لذا برای مقایسه میانگین نمرات پرخاشگری آزمودنی‌های دو گروه در پس آزمون از روش تحلیل کوواریانس استفاده می‌شود، به این صورت که اثرات پیش آزمون به عنوان هم‌متغیر کنترل می‌گردد. قبل از اجرای آزمون تحلیل کوواریانس، مفروضه همگنی واریانس‌های متغیر پرخاشگری مورد

بررسی قرار گرفت. نتایج این آزمون نشان داد که آزمون لون در متغیر پرخاشگری معنی دار نمی باشد که نشان دهنده این است که واریانس ها همگن هستند. بنابراین آزمون تحلیل کوواریانس قابل اجراست.

جدول ۴: مقایسه پس آزمون پرخاشگری در دو گروه با کنترل اثر پیش آزمون

منابع تغییرات	Df	F	P-value	ضریب اثر	توان آماری
پیش آزمون	۱	۱۰۷/۹۱	۰/۰۰۰	۰/۷۴	۱/۰۰۰
گروه	۱	۸۳/۳۴	۰/۰۰۰	۰/۶۹	۱/۰۰۰
خطا	۳۷				
کل	۴۰				

همان طور که مشاهده می شود نتایج به دست آمده از مقایسه پس آزمون پرخاشگری در دو گروه با کنترل کردن اثر پیش آزمون حاکی از این است که پس از شرکت در جلسات گروه درمانی تحلیل رفتار متقابل، نمرات پرخاشگری زوجین وابسته به موادی که در گروه آزمایش شرکت داشتند، نسبت به زوجین وابسته به موادی که در گروه گواه جایگزین شده بودند، کاهش معناداری داشته است ($P < 0.05$). بنابراین گروه درمانی تحلیل رفتار متقابل بر کاهش پرخاشگری زوجین وابسته به مواد، موثر است.

نتیجه

پژوهش حاضر به منظور بررسی اثربخشی گروه درمانی تحلیل رفتار متقابل بر کاهش پرخاشگری زوجین معنادار انجام شد. نتایج حاکی از این بود که شرکت در جلسات گروه درمانی تحلیل رفتار متقابل باعث کاهش پرخاشگری زوجین معنادار می گردد. این یافته با نتایج تحقیقات ترکان، کلانتری، مولوی، لورنس، برادبوری، ماد، هاهلوگ، باکوم و مارکان (Torkan, Kalantari & Molavi, 2006)، (Lawrence & Mudd, 2000)، (Bradbury, 2000)، (Mudd, 2000)، (Hahlweg, Baucom & Markman, 1988) که به تأثیرات مثبت گروه درمانی تحلیل رفتار متقابل و آموزش ارتباط بر کاهش پرخاشگری اشاره کرده اند، همخوانی دارد. مکانیسم اثر گروه درمانی تحلیل رفتار متقابل در کاهش پرخاشگری، آموزش حالت های ارتباطی در ارتباط بین زوجین می باشد. فرد با شناسایی جایگاه خود در ارتباط و آگاهی از تاثیر وضعیت روانی خود بر نحوه جریان ارتباط، مهارت های ارتباطی اش را افزایش می دهد که این خود تاثیر قابل ملاحظه ای در کاهش پرخاشگری دارد. مهارت های ارتباطی شامل طبقه وسیعی از مهارت ها می باشند از قبیل: توانایی در گوش

کردن، شناسایی هیجانات طرف مقابل، ابراز هیجانات، همدلی کردن و مدیریت هیجانات چالش‌برانگیز. به عبارت دیگر کوردوا، جی و وارن بیان می‌کنند مهارت‌های ارتباطی شامل روش‌های اکتسابی هر فرد برای شناسایی کردن، سازمان‌دهی کردن و ابراز هیجاناتش و همچنین نحوه پاسخ‌گویی او به هیجانات دیگران می‌باشد. مهارت‌های ارتباطی صرفاً تجربه روابط آرام و بدون تنش نیستند، بلکه مشخص‌کننده مهارت فرد در کاربرد هیجانات برای تنظیم رفتارها و روابطش می‌باشند (Cordova, Gee & Warren, 2005).

مهارت‌های ارتباطی بخش مهمی از زندگی اجتماعی هستند و در روابط نزدیک، به دلیل تاثیرات چگونگی فرایند حل و فصل کردن موقعیت‌های چالش‌برانگیز هیجانی بر کیفیت رابطه، احتمالاً از اهمیت بیشتری برخوردارند. هرگونه نقصی در رشد مهارت‌های ارتباطی می‌تواند صدماتی را به بار آورد و در زندگی اجتماعی مشکلاتی ایجاد کند که به پرخاشگری ختم می‌شود. افراد با مهارت‌های ارتباطی ضعیف، واکنش‌های شدیدی نسبت به نظر دیگران در مورد خودشان بروز می‌دهند و متعاقباً پرخاشگری بیشتری را نشان می‌دهند. از سوی دیگر، افراد با مهارت‌های ارتباطی ضعیف پیوسته برای کسب تایید اطرافیان در تکاپو هستند و به انجام اعمالی مبادرت می‌ورزند که کنش‌وری آن‌ها را در زندگی روزمره محدود می‌کند و این محدودیت‌ها مشکلاتی را در روابط بین‌فردی آن‌ها علی‌الخصوص روابط زناشویی به وجود می‌آورد و باعث بروز پرخاشگری در شریک زندگی می‌گردد. بنابراین کسب مهارت‌های ارتباطی که بخش مهمی از فعالیت‌های جلسات گروه‌درمانی تحلیل رفتار متقابل را به خود اختصاص می‌دهد، نقش مهمی در کاهش پرخاشگری زوجین شرکت‌کننده در جلسات دارد.

یکی دیگر از متغیرهایی که در گروه‌درمانی تحلیل رفتار متقابل مورد توجه قرار می‌گیرد، نقش‌ها و مسئولیت‌های هر فرد در زندگی می‌باشد. وظیفه درمانگر در جلسات درمانی ایجاد فضایی حمایت‌گرا و صمیمی است که فرد بتواند بدون تجربه احساس گناه، هیجانات ناخوشایند مربوط به تعارضات مربوط به نقش‌ها و مسئولیت‌های خود و همسرش را ابراز کند. اتفاقی که در جلسات چهارم و پنجم به بعد گروه‌درمانی تحقیق حاضر صورت گرفت و عامل اصلی زمینه‌ساز آن، جو حمایتی و صمیمی جلسات بود. (Christensen et al, 2004) کریستین و همکاران اشاره می‌کنند که ابراز هیجانی تعارضات مربوط به انتظارات زناشویی در جو حمایتی که با احساس گناه و سرزنش دنبال نمی‌شود، عامل اصلی کاهش مشکلاتی از قبیل پرخاشگری در زوجین متعارض می‌باشد. بنابراین قابل انتظار است که میزان پرخاشگری زوجین، پس از شرکت در هشت جلسه گروه‌درمانی تحلیل رفتار متقابل به صورت معناداری بهبود یابد. در گروه‌درمانی تحلیل رفتار متقابل، یکی از دیگر حوزه‌هایی که مورد توجه قرار می‌گیرد،

مولفه‌های مشترک زندگی زناشویی و سبک کنترل زندگی زوجین است. در مورد زوجین متعارض، سبک کنترل زندگی همراه با مشکلات اسنادی گسترده‌ای است که در آن فرد در یادآوری و تصور اختلال در آرزوها، احساسات و تجربیات، مسئولیت همسرش را بیش از حد در نظر می‌گیرد و همواره احساس ناکامی ناشی از عدم کفایت همسرش را به همراه دارد. این ناکامی‌ها تاثیر خود را بر وضعیت روانشناختی فرد و رابطه او با همسر می‌گذارد و زمینه‌ساز رشد نوعی خصومت ابراز نشده در او می‌گردد که در موقعیت‌های مختلف به بروز پرخاشگری می‌انجامد. (Hill, Bowling, 2005) هیل و بولینگ بیان می‌کنند افرادی که ناکامی مربوط به روابط زناشویی را همواره به دوش می‌کشند، علیرغم وجود نکات مثبت در زندگی‌شان بر این باورند که هیچ نقطه سفیدی در زندگی زناشویی آن‌ها وجود ندارد و همین انکار نکات مثبت و بزرگنمایی نکات منفی، زمینه‌ساز افزایش پرخاشگری در رابطه آن‌ها می‌گردد، چرا که اولین پیامد ناکامی، پرخاشگری است. اگر زوج درمانگر بتواند این زوجین را از سبک ارتباطی و اسناد مختلشان آگاه سازد و به آن‌ها نشان دهد که به جای نسبت دادن ناکامی‌هایشان به بی‌کفایتی همسر، مسئولیت زندگی‌شان را بپذیرند، گام اول در بهبود روابط آن‌ها را برداشته‌است (Bowling & Hill, 2005). تجربه محقق همراه با نتایج تحقیقات دیگر همچون کریستین و همکاران (Jacobson et al, 2000; Christensen et al, 2004) نشان داد که کم‌رنگ شدن کنترل بیرونی، تنها با آگاهی زوجین از این الگوی ناکارآمد انتساب و پیامدهای ناخوشایند آن امکان‌پذیر است. پیامدهایی که نه تنها مشکلات زیادی را برای رضایتمندی زناشویی زوجین به وجود می‌آورد، بلکه زمینه‌ساز بروز مشکلاتی در سلامت روانی آن‌ها نیز می‌گردد. در گروه درمانی تحلیل رفتار متقابل، درمانگر سعی می‌کند زوجین را از الگوی انتساب و کنترل زندگی‌شان و پیامدهای آن آگاه سازد. بعد از آگاهی از این الگوی ناکارآمد انتساب و کنترل زندگی، زوجین معمولاً ترغیب می‌شوند تا نحوه ارتباطشان را به چالش بکشند و با توجه به نقش خود در زندگی، از انتساب‌های بیرونی و عدم مسئولیت‌پذیری فاصله بگیرند. به طوری که مشیریان فراحی و همکاران بیان می‌کنند مسئولیت‌پذیری نقش کلیدی و اساسی در ایجاد رابطه‌ای موثر و کارآمد دارد (Moshirian Farahi et al., 2014).

به طور کلی در مورد استنتاج یافته‌ها نشان می‌دهد، گروه درمانی تحلیل رفتار متقابل باعث کاهش پرخاشگری در زوجین دارای همسر معتاد می‌شود. بنابراین نتایج این تحقیق و تحقیقات گذشته از مداخلات و روش‌های زوج درمانی مبتنی بر درمان تحلیل رفتار متقابل در جهت کاهش پرخاشگری و متعاقباً بهبود عملکرد خانواده در زوجین حمایت می‌کند.

قدردانی

در پایان پژوهشگر بر خود لازم می‌بینیم از زحمات کارکنان مرکز امید به زندگی شهر سبزوار قدردانی کنیم. این پژوهش هیچگونه حمایت مالی سازمانی نشده است و با هزینه شخصی بوده است.

References

- Amiri, M., Khosravi, A., Adabi, M.A., Sadeghi, E. (2009). Addiction and risky behavior. *Sunrise Health*, 8(3-4), 37-38. (In Persian)
- Bowling, T., Hill, M. (2005). An overview of marriage enrichment. *The Family Journal*, 13(1), 87-94.
- Breen, W., Kashdan, T. (2011). Anger Suppression after imagined rejection among individuals with social anxiety. *Journal of Anxiety Disorder*, 25, 879-887.
- Bush, N.F. (2009). Anger and Depression. *Journal of continuing professional development*, 15, 271-278.
- Christensen, A., Jacobson, N.S., & Babcock, J.C. (2004). *Integrative behavioral couple therapy*. New York: Guilford.
- Christensen, A., Atkins, D.C., Berns, S., Wheeler, J., Baucom, D.M., & Simpson, L.E. (2004). Traditional Versus Integrative Behavioral Couple Therapy for Significantly and Chronically Distressed Married Couples, *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, 72 (2), 176-191.
- Cordova, J.V., Gee, C.B., & Warren, L.Z. (2005). Emotional skillfulness in marriage: Intimacy as a mediator of the relationship between emotional skillfulness and marital satisfaction. *Journal of Social and Clinical Psychology*, 24(2), 218-235.
- Faraji, N. (2010). *Research methods in Psychology and Education*. Tehran: Pooran Pajuhesh. (In Persian)
- Hahlweg, K., Baucom, D.H., Markman, H. (1988). Recent advances in therapy and prevention. In I. R. H. Fallon (Ed.), *Handbook of behavioral family therapy*. New York: Guilford Press.
- Jacobson, N.S., Christensen, A., Princes, S., Cordora, J., & Eldridge, K. (2000). Integrative Behavioral Couple Therapy: An Acceptance Based, Promising New Treatment for Couple Discord, *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, 68 (2), 351-355.
- Lawrence, E., Bradbury, T.N. (2000). Physical aggression and marital dysfunction: A Longitudinal analysis. *Journal of Consulting Clinical Psychology*, 68, 4-12.
- Luutonen, S. (2007). Anger and Depression-Theoretical and clinical consideration. *Nord J Psychiatry*, 61, 246-251.
- Mohammadi, N. (2006). A preliminary study psychometric questionnaire Buss – Perry. *Social and Human Sciences*, Shiraz University, 49, 135-152. (In Persian)
- Moshirian Farahi, S.M.M., Asghari Ebrahimabad, M.J., Moshirian Farahi, S.M., Hokm Abadi, M.E. (2014). Choice theory and effective learning. *International Journal of Psychology and Behavioral Research*, 1(4), 325-328.
- Mudd, J. E. (2000). *Solution – Focused Therapy and Communication Skills Training: An integrated approach to couples therapy*. Thesis submitted to the Faculty of the Virginia Polytechnic Institute and State University in partial fulfillment of the requirements for the degree of Master of Science in Human Development. Virginia: Blacksburg.

- Narimani, M., Rajabi, S. (2012). The effect of biofeedback in reducing depression, anxiety, stress and opinions tempting people with substance abuse disorders. *Addiction Research*, 6(21), 7-18. (In Persian)
- Saatchi, M. (2011). *Counseling and psychotherapy*. Tehran: Virayesh nashr. (In Persian)
- Shafie Abadi, A., Naseri, G.H. (2010). *Theories of Psychotherapy and Counseling*. Tehran: University Press Center. (In Persian)
- Springer, J, F., Sale, E., Hermann, J., Sambrano, S., Kasim, R., & Nestle, M. (2004). Characteristics of Effective Substance Abuse Prevention Programs for High-Risk Youth. *The Journal of Primary Prevention*, 25.
- Torkan H., Kalantari M., Molavi H. (2006). Effectiveness of group therapy Transactional Analysis on marital satisfaction. *Journal of research family*, 2(8), 383-403. (In Persian).